

finestra a l'actualitat

Joan Guinjoan po

Sincrotró Alba

Anton Marc Caparó Pujol i Maria Eugènia Perea Virgili

Joan Guinjoan amb la partitura de la seva Simfonia número 3 Sincrotró Alba, el passat mes de maig.
Foto: Anton Marc Caparó Pujol.

Els dies 7, 8 i 9 de maig l'Orquestra Simfònica de Barcelona i Nacional de Catalunya (OBC), dirigida per Ernest Martínez Izquierdo, va interpretar a l'Auditori de Barcelona, i en estrena mundial, la Simfonia número 3 Sincrotró Alba de Joan Guinjoan, compositor riudomenc de prestigi internacional i actualment degà dels compositors catalans, amb febril activitat compositiva als seus setanta-nou anys. La simfonia sobre aquest cabdal avenç científic fou un encàrrec del Consorci Sincrotró Alba, la Residència d'Investigadors, el Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC), la Generalitat de Catalunya i el Ministeri de Ciència i Innovació del Govern espanyol.

Davant d'un esdeveniment de gran magnitud, és habitual per part de les institucions d'un país encarregar una obra musical a un compositor de reconeguda trajectòria. En el cas que ens ocupa, fou el mestre Guinjoan

sa música al

l'home de consens escollit per posar música al Sincrotró Alba, construït a Cerdanyola del Vallès, un accelerador de partícules de grans dimensions que ha de superar amb escreix l'únic sincrotró existent a Europa, a Ginebra (Suïssa), degut a les instal·lacions d'última generació amb què compta aquest complex tecnològic cridat a revolucionar les investigacions científiques i convertir Catalunya en referent mundial en el camp de la recerca i la innovació.

Es dóna la circumstància que no és el primer cop que Guinjoan rep un encàrrec semblant; ja li fou encomanada l'òpera *Gaudí*, estrenada al Gran Teatre del Liceu (2002), per commemorar l'Any Internacional Gaudí. Com també, en l'àmbit científic *Verbum (genoma in musica)*, una obra per a piano composta a partir de la proposta que la Residència d'Investigadors li va plantejar en motiu de la descoberta del genoma humà i que va interpretar per primera vegada el pia-

nista Josep Maria Colom el 10 d'octubre del 2003. Tanmateix, no és gens estrany que l'esdeveniment de l'estrena mundial de la 3a Simfonia del mestre riudomenc hagi obtingut un desacomunat ressò tant en la premsa especialitzada (1) com en la generalista (2). Els rotatius que han recollit la notícia són diversos, però no és diversa la informació que s'hi dóna. Nosaltres inten-tarem aportar una mica més de llum.

L'home i l'obra

Darrerament, hem mantingut diverses entrevistes amb Joan Guinjoan en els decurs de les quals ens ha mostrat els treballs de què se sent més orgullós, entre ells les partitures originals de l'òpera *Gaudí* citada anteriorment i *Acta est fabula*, una composició sobre les *Màximes* de Marc Aureli (emperador romà del segle II), obra ideada durant el llarg combat que Guinjoan mantingué contra el càncer –un combat feliçment vençut.

Precisament el diumenge abans de l'estrena mundial del Sincrotró Alba, un Guinjoan visiblement neguitós ens ensenyà la partitura manuscrita de la seva 3a Simfonia. Els nervis són, indefectiblement, comprensibles davant la primera interpretació d'una obra que li ha comportat un any i mig de treball intens i constant. La qualitat de la interpretació, la direcció de l'orquestra i, sobretot, les crítiques de la premsa, són factors que causen un estat d'intranquil·litat en el mestre riudomenc davant d'aquests esdeveniments. Ens diu: *he estat treballant un any i mig en aquesta obra, i després ve un crític i en quatre ratlles et fum tota la feina enlaire dient que no val res. La meua música no és fàcil d'entendre i, veuràs, sóc un patidor de mena, com la meua mare, però després me n'oblido ràpid.*

Això no obstant, ens recorda que ell també fou crític durant una temporada. Reconeix que el més adequat a les seves composicions són els articles

de fons, com un que Gonzalo Lapuente va fer al diari ABC, en el qual buscava els punts de contacte que hi ha entre la seva biografia i la seva música, tot desmentint que Guinjoan, tal com diuen alguns, sigui eclèctic. I és que determinades coses necessiten quelcom més que quatre ratlles per ser explicades.

Referent a la interpretació, ens comenta: *el Sincrotró Alba és una obra difícil. Jo no sé si la interpretació serà més o menys bona, o criticaran o no criticaran, però el fet és que és difícil de muntar. L'Ernest Martínez Izquierdo, el director de l'OBC, és un fan de la meva música i un bon amic. Per a ell és un gran repte i no la vol dirigir amb la partitura impresa de l'ordinador; vol la meva, aquesta manuscrita que veieu, perquè diu que així se sent molt més al meu costat.*

Insisteix en què la seva música és difícil d'interpretar i que, per tant, qui la toca sap que ha de treballar molt. El dia cinc de maig, dos dies abans de l'estrena, es feren dos assaigs; un al matí només amb els instruments de corda i un altre a la tarda amb la percussió i tot el metall. Dos assaigs per separat i l'endemà ja amb tota l'orquestra alhora. Segons el mateix compositor, *és molt millor perquè si ho vas fent de dalt a baix en acabat no surt res... una olla de grills.* Guinjoan va anar a veure'ls treballar el mateix dijous al matí i després encara hi va haver un altre assaig divendres.

El seu neguit, però, ha resultat completament infundat. La 3a Simfonia guinjoaniana ha recollit excel·lents crítiques en la premsa posterior a l'estrena mundial, fins i tot en capçaleres habitualment poc benvolents amb l'obra de Guinjoan. Ens explica que posteriorment ha rebut una gran quantitat de felicitacions, moltíssimes trucades, especialment una carta del President de la Generalitat José Montilla però, amb

un somriure entremaliat als llavis, ens explica: *el millor és que cap dels meus col·legues compositors m'ha felicitat. Ni una trucada. És el millor símptoma de l'èxit, no ho creieu?*

Per realitzar el seu Sincrotró Alba es va basar en un esquema sobre el funcionament del gegantí accelerador de partícules que li va proporcionar en Francesc Farré, del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC), i que, per comprendre de què parlem, us reproduïm a continuació:

Sincrotró: eina científica que produeix una llum que se la coneix com a *radiació sincrotró*.

“I res és premeditat; quan ell creu que és un bon moment per fer-hi sortir algun element riudomenc, llavors l'introdueix ”

Parts fonamentals d'un sincrotró:

1. Font d'electrons: filament incandescent.
2. Injector que és la part lineal del sincrotró de Cerdanyola. Hi ha un camp elèctric que accelera els electrons a una velocitat propera a la de la llum (300.000 km/s). Els electrons entren a l'injector mitjançant un pols instantani.
3. Aquests electrons entren a l'anell del sincrotró (una circumferència). Aquest anell té un nombre d'electroimants que depenen de cada sincrotró. Els camps magnètics que produeixen aquests electroimants serveixen perquè els electrons injectats circulin a una velocitat propera a la de la llum, fent circumferències. Hi ha un efecte conegut en què un electró, quan segueix una trajectòria corbada, emet un tipus de llum que se la coneix en aquest cas

com a radiació sincrotró. Les propietats d'aquesta radiació són les que determinen la qualitat d'un sincrotró i les seves aplicacions. En el nostre cas aquesta llum va de la ultraviolada als raigs X.

4. A) Aquesta llum ens permetrà determinar les estructures de qualsevol matèria: proteïnes, ADN, pèptids i qualsevol tipus de molècula. B) La incidència d'aquesta llum sobre qualsevol metall ens permetrà una fluorescència que és característica de cada metall: ferro, coure, platí, or, níquel, crom, etc. Per tant, podem fer una anàlisi atòmica. C) També ens permetrà fer una anàlisi de superfícies, és a dir, el grau de rugositat, porositat i composició atòmica.

5. Dit això, el sincrotró té aplicacions en: a) Bioquímica (proteïnes, aminoàcids, ADN, etc.). b) Determinació d'estructures en qualsevol molècula (per exemple, vitamina A). c) En metal·lúrgia, anàlisi de tots els tipus de metalls que poden formar part d'un determinat aliatge o d'una pedra, o saber en una antiguitat si és bona o dolenta per l'anàlisi de la utilitat. d) En pintura, analitzar pigments utilitzats pels pintors. e) En física de superfícies, determinar-ne la qualitat i s'aplica en els camps de microelectrònica, nanotecnologia, catalitzadors, etc.

El Sincrotró Alba, comentaris d'autor

Guinjoan afirma que quan fa una obra hi dona tot el que pot, tot el que sap. Quan la gent li pregunta si la simfonia del Sincrotró Alba està bé, ell contesta: *home, què voleu que us digui, jo? Jo em penso que sí. Però, no ho sé, ja ho veureu. Jo he fet tot el que he pogut.*

Els 21 anys que va viure a Riudoms i, sobretot, la vida al camp i les festes religioses del poble, han influït reiteradament la seva música: els estius llaurant sota un sol de justícia sentint el garlar de les cigales, les ana-

des a mar a Vilafortuny i el xisclar de les gavines, el Divendres Sant, el cant de les caramelles després de la Vetlla Pasqual, els cants eucarístics de l'església... tot això li va quedar de tal manera en el subconscient que ho ha anat posant en música seva, com per exemple en aquesta simfonia.

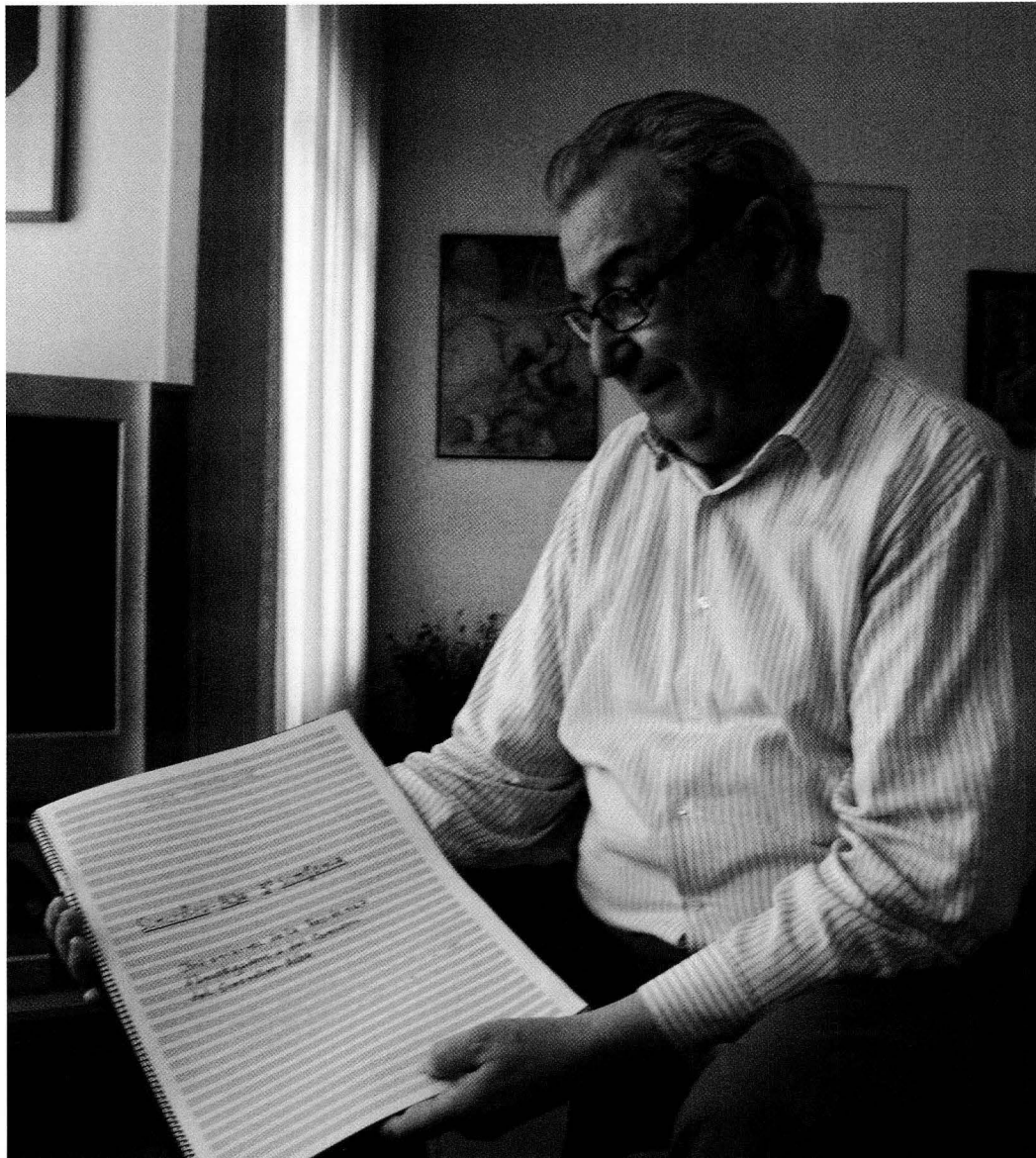
Al Sincrotró, en un moment determinat surt el toc de corneta dels armats. No és la primera vegada, però, ja que també apareix a la seva 2a Simfonia Ciutat de Tarragona (1998), al minuet, amb trompes i trombons: *allí està molt ben fet*, afirma. També el va utilitzar per construir el moviment més sòlid d'*Arrels* (2008), el primer, l'única obra que ha fet per a la cobla Sant Jordi de Barcelona, que es va estrenar al Palau de la Música. Evidentment, també surt a l'òpera *Gaudí* i un altre cop a *Élégie* (1996), obra dedicada a la seva mare, on a més surt una marxa que tocaven les bandes que acompanyaven els misteris en la processó del Sant Enterrament del Divendres Sant.

I res és premeditat; quan ell creu que és un bon moment per fer-hi sortir algun element riudomenc, llavors l'introdueix, tot i que reconeix que el toc de corneta dels armats és un element que sempre té al cap. *Veuràs quins armats, aquí!*, bromeja i assenya-la un punt en la partitura: *això, veieu? Això d'aquí és un procés acústic global. Això vol dir diverses superposicions. Tururuuu... això ho toquen el màxim fort possible, veus, aquí van deixant de tocar. I aquí hi ha el ritme afroclubà. Pom pom pom pom pom... I aquí hi ha tot això. Però aquí... aquí hi torna a haver cacau. Mira, tarara tararira tarara... Això ho fan les flutes.* Aquest, doncs, és el toc dels armats a la processó de Riudoms. *I encara en trobareu un altre però aquest és més complicat.* Com hem vist, la música dels armats surt en diverses ocasions. *Moltes, però moltes,*

el que passa és que no surt mai igual. Aquí mateix no ho coneixerà ningú. Home, que es diverteixin una mica!

Ara que tenim davant la partitura i ens la mirem, li demanem que ens confirmi si unes ratlles inclinades que veiem són o no *glissandos*: *Sí, això és un glissand. Això és una seqüència de Sincrotró tremenda perquè és tot el metall. Això jo ho escric d'aquesta manera. Els músics no ho poden tocar això tal com està escrit. Però saps per què ho escric així? Perquè si els digués feu el que vulgueu farien to to to to to. I aquí un fa pi po pa pa pa... veiam, per exemple... Aquí hi ha, mira, un onzè, onze. Això no es pot fer exacte perquè això va així: 11, un, dos. Un, dos, tararam.*

Joan Guinjoan, amb la partitura original de la seva 3a simfonia Sincrotró Alba.
Foto: Anton Marc Caparó Pujol.

El primer que fem, també, és mirar la clau –de sol, de fa, de do– i el compàs, però no el veiem: *Sí, ah, sempre, jo tinc compàs sempre: dos per quatre, tres, quatre. Els compassos estan, sí, sí, estan posats. Són a dalt. Ja no ho anoto a tot arreu.* Quant a l'armadura, es fa un tip de riure: *Ah, noi, armadura! No, n'hi ha alguns que ara tornen a posar armadura. Però és que quan veus una obra amb armadura... ja l'hem fumada, escolta, has de ser un tipus genial, eh? A veïam, fes una música com ha fet el Mozart o el Beethoven i que sigui genial! Eh? Ara, jo podria posar armadura i llavors... però és que no, perquè aquí hi ha sempre sostinguts, bemolls... llavors amb armadura seria enredar-ho molt. Sobretot amb la música que faig jo.* Efectivament, com que n'hi ha tants, de bemolls, sostinguts i becaires, en l'obra de Guinjoan, cada vegada que els necessita, els posa, però prescindeix de posar-los al principi en forma de tonalitat. *Mira, mira, això és una música normalment atonal, que vol dir que no hi ha tonalitat. Però hi ha molts moments que poden semblar tonals però des del punt de vista sensorial. Perquè la tonalitat té unes lleis, quan estàs en una tonalitat, de tònica, dominant. I aquí per exemple hi ha pedals. Un pedal vol dir una nota i sobre aquella nota es va fent. Però tonal és des d'un punt de vista sensorial perquè no enllaça tonalment... són efectes que tens sensorials però no té el llenguatge que en acabat enllaça tonalment. Bé, és que això és la música de fa tres-cents anys o més. Escolta, tots naixem escoltant la música tonal. Jo he passat per coses més atrevides que això. Però arriba un moment que jo no vull fer aquells experiments. A pesar de tot és una música atonal. Jo ja he passat pel serialisme, dodecafonisme, tot això. Però això tampoc té res a veure; aquí jo vull que sigui el*

meu llenguatge.

De fet, Joan Guinjoan també va escriure, en el seu moment, alguna obra clàssica: *El meu concertino per a piano i instruments de vent és clàssic. I està gravat. Ara, és un clàssic que... Perdona, aquí al Sincrotró hi ha un moviment clàssic. El rondó. Però és un rondó que és molt diferent. És un rondó, hi ha el refrà i en acabat hi ha els coplets. Però és clar, jo això aquí ho destrueixo d'una manera que canvia molt, perquè l'últim vol ser una festa i jo he fet un rondó. I aquest rondó es pot analitzar tradicionalment. El que passa és que no vull quedar-me amb una meravella de rondó de Mozart perquè ja se n'han fet, però aquí hi ha un rondó, eh?*

“Abans Guinjoan treballava més minuciosament, amb matrius, explicant-ho tot al detall. Ara, però, la gent del seu entorn coincideix a dir-li que faci el que vulgui ”

Abans Guinjoan treballava més minuciosament, amb matrius, explicant-ho tot al detall. Ara, però, la gent del seu entorn coincideix a dir-li que faci el que vulgui, que ell ara pot fer el que li plagui. *I aquí al Sincrotró sí que vaig dir: lo que surti i anar fent. I va sortir això. Al final hi ha campanes! Al final del primer moviment hi ha campanes, que no n'he posat mai. I molta percussió, això sí. Molta percussió que ja està indicada al començament, la percussió –ens assenyala el començament de la partitura on apareixen consignats*

els instruments. Aquí estan indicats tots els instruments. *L'orquestra, aquí a baix la percussió. Hi ha els timbals, que és un percussionista. I després quatre percussions. Els timbals no es posen en la percussió. I això, veus? Els instruments d'aquí no són transpositors, és a dir, són tots sons reals. Per què? Els clarinets, el corn anglès i les trompes s'escriuen a la quinta alta: són instruments transpositors. Però perquè aquí, com que ja és tot prou complicat, sigui més fàcil, aquí són sons reals. O sigui que els sons que hi ha són tal com toquen. I quan es treu la partícula llavors es posa la quinta alta. Són sons reals (...). Això és el plat contralt. I això d'aquí són els tom-toms. En la bateria de jazz hi ha toms, que són com tambors de diferents tamanys. Els quatre tambors, toms, també hi ha el tam-tam per aquí a baix, que és aquell tan gran. Aquí hi ha uns quants instruments, hi ha els bongos (...). El guiro, sí. No n'hi ha molts, d'instruments, però ja n'hi ha prou, ja. Ja fan prou soroll! (...) Això és el final, això és el final. Hi ha les campanes per aquí que toquen. El final del primer moviment, eh? Aquesta simfonia número 3 consta de tres moviments: moderato agitato, primer. Calmo, el segon. I vivo el tercer. I quan m'ho van encarregar em van dir: “escolti, acabi ben fort, eh?” però jo vaig dir que no, que si jo vull acabar piano, acabaré piano... Però al final no ha estat així, he fet com una espècie de rondó. Díc noi, no sabia què fer... i escolta, que no és una festa? Doncs que ballin! Està fet a la meua manera, i acaba molt fort. De totes maneres, en aquesta obra hi he treballat... de vegades en un compàs de res hi treballes molt de temps i en acabat hi ha coses que semblen molt difícils i curiosament són molt més fàcils. N'estic prou satisfet, a veure què dirà la gent...*

I acabem amb un acudit que

ens explica i que demostra el seu popular sentit de l'humor: *La sabeu aquella història? És una sàtira contra la música contemporània, però és la veritat, és la veritat. A un compositor de Madrid molt famós li van dedicar un concert monogràfic simfònic. I quan estaven tocant es va presentar un home, corrent, que era un amic del compositor i havia fet tard. I resulta que llavors, és clar, hi havia allà el porter. L'home li diu que per favor, que el deixi entrar, que era amic del compositor i havia de ser a dins, de totes, totes, però el porter de cap manera el deixava passar... i quan feia quasi mitja hora que estaven discutint, el porter li diu: "miri, li seré molt sincer: no obro no perquè no entri ningú, sinó*

perquè els pocs que hi ha se n'anirien, marxarien i no quedaria ningú..." És bo, eh? Jo només espero que no em passi amb el meu Sincrotró!

Un cop més, els temors de Guinjoan resulten en va; el diumenge nou de maig a les onze del matí, la 3a Simfonia Sincrotró Alba fou retransmesa per Catalunya Música; quasi trenta minuts, tres moviments. En acabar el darrer moviment, esclatà a l'Auditori una impressionant ovació, un aplaudiment inacabable. Un públic entregat al compositor degà de la música contemporània de Catalunya, al mestre de Riudoms. »

(1) Revista musical catalana, 307 (maig 2010) p. 37.

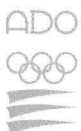
(2) El País, 23/03/2010 p. 30, 07/05/2010 p. 12 del suplement Catalunya, 06/05/2010, al Quadern; El Mundo, 01/05/2010 p. 59; Avui, 05/05/2010 p. 38-39; El Punt, 28/04/2010 p. 40 i 05/05/2010 p. 33; Diari de Tarragona, 05/05/2010, p. 46; La Vanguardia, 07/05/2010 p. 36-37; El Periódico, 07/05/2010 p. 10 del suplement de cultura.

Parlar amb propietat

Parlis com parlis, sigui com sigui el teu negoci, el més important és que algú t'escolti. A "la Caixa", més de 25.000 persones t'escolten, t'entenen i treballen a prop teu per a oferir-te la millor solució pel teu negoci.

Parlem?

 "la Caixa"

www.laCaixa.es